

Het Black Panther-effect

“Culture” is not based on scientific reports and military policy but culture is based on, and preserves and provokes old and new ideas, old and new myths, old and new stories and ways of connecting, and even more importantly old and new concepts of time.’ (Khan 2016)

Witte zalen veranderen alleen van kleur als het kunstaanbod inclusief is. De aantrekkingskracht van ‘inclusief’ is dat het naar een situatie verwijst waarin er niets ontbreekt en alles kan.

Ik heb circa twintig jaar (heel veel) discussies, (veel) beleid en (beperkte) inspanningen meegemaakt om met de gesubsidieerde kunst in Nederland een in cultureel opzicht gevarieerder publiek te bereiken. Ik zal niet zeggen dat het allemaal niets heeft uitgehaald. Wel heb ik ervaren dat het langzaam ging, met te veel ongemak en te weinig plezier, en een disbalans tussen praten en doen. En we zijn nog verre van klaar.

Het verschil tussen binnen in de zaal en daarbuiten is zo langzamerhand immers stuitend voor ieder mens dat met twee benen in de wereld staat. In vergelijking met twintig jaar geleden willen veel meer podia, festivals, tentoonstellingsruimten, gezelschappen, ensembles en kunstenaars dan ook oprecht een cultureel gemengd publiek bereiken.

Honger naar verhalen

Dat onze cultuurtempels nog zo wit ogen, vindt zijn oorzaak in de wortels van het westerse kunstbestel. Toen dat werd gebouwd, rook het in Nederland niet alleen naar spruitjes, maar ook naar beschavingsdrang. De ene groep wist wat goed was voor de andere, en als die andere groep zich dat eigen had gemaakt, bedacht de burgerij iets nieuws om zich mee te onderscheiden. In essentie is dat een op

exclusiviteit gestoeld model. Het lijkt inclusieve doelen na te streven (iedereen aan de klassieke muziek) maar stelt de smaak van de ene groep boven die van de andere. De positie van deze smaakbepalende groep is gebaat bij onderscheid.

Wit is ook een subcultuur. Een groot deel van de cultuurprogrammering is dus van huis uit etnisch specifiek. Als het gebrek aan ‘oversteek’ van het publiek van de *Koningin van Paramaribo* naar de *Romeinse tragedies* of *Nora* iets laat zien, is het wel het belang van zeggingskracht voor de beoogde bezoekers. Het Nederlandse theater heeft sinds kort zijn eigen *Black Panther*-effect. Je moest bijkans met je slaapzak voor de grote zaal gaan liggen om een kaartje te bemachtigen voor *DAD* (Nasrdin Dchar), *Race* (HNT), *A raisin’ in the sun* (Well made productions) en *Woiski vs Woiski* (Bijlmer Parktheater en Orkater). Op de vlakke vloeren stonden intussen *F*ck the police* van VIG, *Schijn* van Likeminds en *My father held a gun* van Sahand Sahebdivani en Raphael Rodan. Het publiek was er beduidend gekleurerd dan gemiddeld in het theater, en daarvoor was een 17de-eeuws lijsttoneel of een entree via De Nes geen obstakel. De honger naar thema’s, verhalen, genres uit het gelaagde referentiekader van mengland Nederland is kortom enorm.

Volume is de sleutel

Waar komen de goede voorbeelden van de laatste paar jaar ineens vandaan? In de grote steden is de afgelopen twee decennia bijna stilzwijgend ruimte gemaakt voor opkomend nieuw talent. Lang voordat makers en groepen landelijk werden opgepikt, baanden ze zich een weg omhoog in de stad, met vooral gemeentelijke en private financiële ondersteuning. Daar ontstonden ook de broedplaatsen waar werk met beschutting en eigenheid kon groeien. De historie van organisaties als Nultwintig, Cosmic, DNA, Like-

Het Nationale Toneel, *Race*.
Fotografie: Kurt van der Elst

minds, Rast, Mezrab en Zina is bepalend voor wat er nu aan cultureel divers theater te zien is in het land. In Amsterdam kwamen daar het Bijlmer Parktheater, de Meervaart, Podium Mozaïek en de Tolhuistuin als vliegwiel bij.

Volume is de sleutel voor een meer inclusieve programmering. Dat begint, oneerbiedig gezegd, bij een zo breed mogelijke 'humuslaag'. Van de standvastige talenten die daaruit zijn voortgekomen, plukt Nederland nu de vruchten. Van alle theaterorganisaties die vierjarige subsidie van het Amsterdams Fonds voor de Kunst ontvangen, maakt een kwart expliciet

cultureel divers werk. Veel van hen hebben een lange geschiedenis bij het Amsterdams Fonds voor de Kunst, met wisselende combinaties van project-subsidies, ontwikkelbeurzen, ondernemerschapsbijdragen en talentprogramma's. Een aantal krijgt nu voor het eerst ook landelijk vierjarige subsidie. Dankzij hun lange adem konden deze makers en groepen zich eigenwijs ontwikkelen buiten de gevestigde theaterorde om.

Die gevestigde orde komt geleidelijk ook in beweging. Dan kan het, door de slagkracht die een groot repertoiregezelschap heeft in artistiek, publicitair en financieel opzicht, ineens snel gaan. Het Nationale Theater in Den Haag is het duidelijkste voorbeeld. Sinds zijn aantreden als artistiek leider in 2016 bracht Erik de Vroedt *Race* en *The nation*, onthaalde hij Daria Bukvi voor *Othello*, en nu Sadettin Kirmiziyüz voor het vierluik *Metropolis*. Gezien de ver van tevoren uitverkochte producties kan één groot gezelschap de honger naar dit nieuwe repertoire bij lange na niet stillen. Wie volgt?

Een situatie creëren waarin niets ontbreekt en alles kan, dat doen kunstenaars en podia in de eerste plaats zelf. Een subsidiënt kan mogelijkheden helpen scheppen. Door niet één, maar verschillende financieringsvormen te bieden die passen bij het moment en te combineren zijn. Door culturele diversiteit glashard op te nemen in de beoordelingscriteria en deskundige beoordelaars te kiezen die inclusief denken. Door zicht- en vindbaar te zijn en in gesprek te gaan met het veld dat je wel én nog niet kent. Het is in essentie zo simpel als de stelling waarmee ik begon. Net zo hard werken. En met net zo'n lonkende artistieke horizon, die het de moeite in alle opzichten waard maakt. ●

Literatuur

Khan, A. (2016) *Keynote speech for Navadisha international dance conference, Birmingham 20 May*. (S.l.): (s.n.). (www.akramkhancompany.net/wp-content/uploads/2016/06/Keynote-speech-Navadisha2016.pdf)